

Πληροφορίες για το περιβάλλον για ταξιδιώτες στην Κρήτη:

Απτέρα: Πέτρινοι μάρτυρες της Ιστορίας της Κρήτης (Η Απτέρα ήταν μάλλον μία από τις σημαντικότερες πόλεις-κράτη!)

Ένα άρθρο από τα μέλη της NLUK *Diana P. Bailey* και *Maria Eleftheria*, Κρήτη

Τα ερείπια της αρχαίας πόλης της Απτέρας, που βρίσκονται στον κόλπο της Σούδας στα Βορειοδυτικά της Κρήτης, μπορείτε να τα επισκεφτείτε από τα Χανιά σε λίγα λεπτά μέσω της παραλιακής εθνικής οδού προς Ρέθυμνο. 12 χλμ. μετά τα Χανιά θα ακολουθήσετε τη σήμανση στη δεξιά πλευρά του δρόμου. Ο δρόμος θα σας οδηγήσει στο μικρό χωριό Μεγάλα Χωράφια, το οποίο ονομάζεται και Απτέρα. Αξίζει να κάνετε μία βόλτα στο χωριό και να παρατηρήσετε τους τοίχους των σπιτιών, καθώς είναι προφανές ότι έχουν ενσωματωθεί εδώ κι εκεί πελεκητές πέτρες από τα διπλανά ερείπια.

Λίγο πριν από το τέρμα του οικισμού βρίσκεται στα δεξιά το πρώην (δυτικό) νεκροταφείο της αρχαίας Απτέρας, το οποίο εδώ και κάποια χρόνια έχει ανασκαφεί σχεδόν εξ ολοκλήρου. Στον ευρύτερο χώρο βρέθηκαν τόποι ταφής και κτερίσματα που χρονολογούνται στο διάστημα από τον 8ο αιώνα π.Χ. έως και τον 3ο αιώνα μ.Χ. Ο χώρος είναι περιφραγμένος και κλειστός.

Το δεύτερο νεκροταφείο βρίσκεται λίγο πιο πάνω, στα νοτιοδυτικά του οροπεδίου. Οι τάφοι εκεί χρονολογούνται από την εποχή των πρώτων τετρακοσίων χρόνων της ρωμαϊκής κατοχής της Κρήτης (από το 67 π.Χ. περίπου) ο χώρος αυτός είναι επίσης κλειστός για τους επισκέπτες. Βλέπε επίσης και το ενημερωτικό φυλλάδιο στο: [<http://www.kreta-umweltforum.de/Merkblaetter/154-06%20-%20Aptera%20-%20Kormoran.pdf>].

Εάν στρίψετε στο τέρμα του χωριού αριστερά, θα αναγνωρίσετε δεξιά πάνω από τον δρόμο έναν περιφραγμένο αρχαιολογικό χώρο. Εδώ έχει αποκατασταθεί ένα τμήμα του συνολικά σχεδόν 3480 μέτρων τείχους της Απτέρας. Με τη χρηματοδότηση από την ευρωπαϊκή ένωση έγινε δυνατή και η αναστήλωση μιας πρώην μεγάλης πύλης, τοποθετώντας μερικούς από τους μεγάλους ογκόλιθους στην πρωταρχική τους θέση. Εξωτερικά του τείχους ανασκάφηκαν δύο κατάλοιπα του οικισμού, με τα οποία συνδέεται το προαναφερόμενο δυτικό νεκροταφείο.

Η κατασκευή του τείχους, που είχε πολλούς γωνιακούς πύργους και πύλες στα δυτικά, νότια και ανατολικά, ξεκίνησε στο δεύτερο ήμισυ του 4ου αιώνα π.Χ. Τον 4ο και 7ο αιώνα μ.Χ. κατέστρεψαν δύο σεισμοί το κράσπεδο σε μεγάλο βαθμό. Είναι εμφανές, ότι το τείχος έχει διαμορφωθεί προσεκτικά με πελεκητές πέτρες στην δυτική και νότια πλευρά, ενώ στην νότια και ανατολική πλευρά βλέπουμε πολλές απελέκητες πέτρες (κυκλώπειο τείχος). Οι πέτρινες σφαίρες (βλ.φωτό) εξυπηρετούσαν ως βλήματα, τα οποία σε περίπτωση μίας πολιορκίας εκσφενδνίζονταν με καταπέλτες στους εισβολείς.

Ένας στενός, ασφαλτοστρωμένος δρόμος οδηγεί πάνω στον λόφο. Μετά από περίπου 2 χλμ φτάνετε στο εκτεταμένο οροπέδιο. Αν στρίψετε στην διακλάδωση δεξιά, θα φτάσετε στη στάθμευση αυτοκινήτων και στην είσοδο του χώρου ανασκαφής.

Σύσταση: Πηγαίνετε στα αριστερά και στη συνέχεια ακόμα τα 500 μέτρα μέχρι το τουρκικό φρούριο Κουλέ στην άκρη του οροπεδίου. Το φρούριο αποκαταστάθηκε το 2000 – 2006. Η Ε.Ε. συμμετείχε μέχρι και 80% στα κόστη. Το προπύργιο (βλ.φωτό) είναι μετά την επισκευή του δυστυχώς κλειστό.

Η στρατηγικά ευνοϊκή τοποθεσία του Κουλέ εξασφαλίζει μία μοναδική θέα στον κόλπο και στο Ακρωτήριο, στον αρχαιολογικό χώρο, στα γύρω χωράφια και στους ελαιώνες, έως πέρα στα Λευκά Όρη. Τα καλοκαίρια πραγματοποιούνται στο προπύργιο με τους στρογγυλούς γωνιακούς πύργους και τους καλά διατηρημένους πυργίσκους υπαίθριες εκδηλώσεις και συναυλίες **(βλ.φωτό κάτω αριστερά)**.

Το φρούριο Ιτζεδίν, στην άκρη του μικρού χωριού Καλάμι, το οποίο μπορούμε να δούμε πολύ καλά από εδώ πάνω, προέρχεται επίσης από την εποχή της τουρκικής κατοχής. Μετά την αποχώρηση των Τούρκων το προπύργιο χρησίμευε ως φυλακή. Αργότερα, το φρούριο στον κόλπο της Σούδας χρησιμοποιείτο για στρατιωτικούς σκοπούς. Εδώ και κάποια χρόνια χρησιμοποιείται από τον στρατό μόνο η παράκτια λωρίδα πίσω από το φρούριο. Και το φρούριο Ιτζεδίν **(βλ.φωτό πάνω δεξιά)** είναι κλειστό. Το κάστρο ανοίγει μόνο για πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Μία πρώτη αναφορά του οικισμού Απτέρα ως A-ra-ta-wa βρέθηκε σε πίνακες με γραφή Γραμμική Β στην Κνωσό που χρονολογούνται στον 14ο-13ο αιώνα π.Χ. Η ιδανική της θέση πάνω από τον κόλπο ευνόησε την άνοδο της Απτέρας σε μία σημαντική ναυτιλιακή και εμπορική πόλη. Τα δύο της τμήματα ήταν η Μινώα (κοντά στο σημερινό Μαράθι) και ο Κίσσαμος (κοντά στο σημερινό Καλάμι). Οι επίφοβοι ως εξαιρετικοί τοξότες πολεμιστές της Απτέρας πολεμούσαν ως μισθοφόροι σε διάφορες χώρες της Μεσογείου. Η πόλη-κράτος γνώρισε την ακμή της στα τέλη του 4ου και του 3ου αιώνα π.Χ. Είχε δικά της νομίσματα, όπου απεικονίζονταν η θεά Άρτεμις, ο πιθανός ιδρυτής της, ο μυθικός βασιλιάς Πτέρας ή Απτέρας, η Ήρα, ο Δίας, ο Απόλλων, και μέλισσες.

Πιθανολογείται ότι ο οικισμός καταστράφηκε σε μεγάλο βαθμό τον 7ο αιώνα μ.Χ. και εγκαταλείφθηκε λόγω αυτού από τους κατοίκους. Μία λεηλασία του οικισμού από τους Άραβες το 823 επέφερε περαιτέρω καταστροφές. Μόλις τον 19ο αιώνα ταυτοποίησε ο Άγγλος περιηγητής Robert Pashley τα ερείπια πάνω στον λόφο ως τα κατάλοιπα της αρχαίας Απτέρας βάσει των νομισμάτων που είχε βρει.

Ο μύθος λέει ότι η πόλη χρωστάει το όνομά της σε έναν μουσικό διαγωνισμό ανάμεσα στις Σειρήνες και στις Μούσες. Οι τελευταίες κέρδισαν. Οι Σειρήνες, υβριδικά πλάσματα, μισές πουλιά και μισές γυναίκες, αφαίρεσαν στη συνέχεια τα φτερά τους (έμειναν *άπτερες*) και τα πέταξαν στη θάλασσα. Έτσι δημιουργήθηκαν τα μικρά νησάκια στον κόλπο της Σούδας.

Σύμφωνα με έναν άλλο μύθο, η Ευλιμένη, μία δισέγγονη τυ Μίνωα, θα δίδοταν από τον πατέρα της τον Κύδων, ιδρυτή της Κυδωνίας (τα σημερινά Χανιά) για σύζυγο στον Άπτερο (ιδρυτή της γειτονικής Απτέρας). Η Ευλιμένη καθυστερούσε, ωστόσο, τον γάμο αφού είχε κρυφή ερωτική σχέση με τον Λύκαστο. Όταν ξέσπασε πόλεμος ανάμεσα στις δύο πόλεις, ο Κύδων ρώτησε το μαντείο, το οποίο του πρότεινε να θυσιάσει μία παρθένο. Ο κλήρος έπεσε στην ίδια του την κόρη, την άπιστη Ευλιμένη. Μετά τη θυσία της διαπιστώθηκε ότι ήταν έγγυος από τον Λύκαστο. Αυτός θανατώθηκε από τον Άπτερο, ο οποίος αυτοεξορίστηκε μετά την αιματηρή πράξη του.

Για την εκδρομή στο παρελθόν προτείνω να έχετε μαζί σας καλά παπούτσια, ανθεκτικά ρούχα, αντηλιακό και αρκετές προμήθειες, κυρίως νερό. Είναι καλύτερα να επισκεφτείτε την Απτέρα νωρίς το πρωί, και ει δυνατόν την άνοιξη. Τότε θα κινείτε σε μία θάλασσα από λουλούδια, η οποία θα σας ενθουσιάσει με την εκπληκτική ποικιλία των ειδών της. **(βλ.φωτό)**.

Να προσέχετε τις άγριες αγγινάρες και τα γαϊδουράγκαθα όταν εξερευνάτε τα ερείπια και κινείστε εκτός των λιθόστρωτων μονοπατιών. Πιθανόν να το κάνετε αυτό λίγο-πολύ στην Απτέρα. Οι ενδιαφερόμενοι επισκέπτες μπορούν να περιδιαβούν μέσα από τα χωράφια· τα κτίσματα που έφεραν στο φως οι ανασκαφές είναι διασκορπισμένα σε όλη την απέραντη πεδιάδα. Και εκτός του φράγματος, στους ελαιώνες και στα χωράφια της κοντινής περιοχής, βρίσκονται ερείπια, όπως για παράδειγμα τα κατάλοιπα μίας πρώην ρωμαϊκής βίλας, η οποία απεικονίζεται (κάτω αριστερά) στη **φωτό**. Μπορείτε να φτάσετε στο ερείπιο μέσω ενός μονοπατιού που διακλαδίζεται από τον χώρο στάθμευσης σε μία οξεία γωνία προς τα δεξιά.

Μπορούμε να υποθέσουμε ότι η γη αυτού του αρχαίου οικισμού κρύβει ακόμα κάποιους αρχαιολογικούς θησαυρούς. Εφόσον αυτή τη στιγμή δεν υπάρχουν κονδύλια για περαιτέρω εκτενείς ανασκαφές, εκτελούνται μόνο σποραδικές και περιορισμένες αρχαιολογικές εργασίες. Οι κινητοί θησαυροί που βρέθηκαν μέχρι στιγμής, μεταξύ των οποίων περισσότερα από 70 διαφορετικά νομίσματα, που κόπηκαν εδώ στα πολύ παλιά χρόνια και μαρτυρούν την πρώην εμπορική σπουδαιότητα της πόλης-κράτους, εκτίθενται ως επί το πλείστον στο Αρχαιολογικό Μουσείο στα Χανιά.

Μπαίνοντας στον περιφραγμένο κύριο χώρο της ανασκαφής ξεχωρίζουν τα θεμέλια ενός κτιρίου δύο δωματίων από τον 5ο αιώνα π.Χ. (**βλ.φωτό αρ.**) Στα αριστερά υπάρχει μια τεράστια δεξαμενή (**βλ.φωτό δεξιά**), η οποία χρονολογείται από την εποχή της ρωμαϊκής κατοχής του νησιού. Ανατολικά του έχουν ανασκαφεί τα λουτρά.

Το εν μέρει ανακαινισμένο, βυζαντινό μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη Θεολόγου (**βλ.φωτό**) του 12ου αιώνα, ήταν παράρτημα της ομώνυμης μεγάλης μονής της Πάτμου. Το παρεκκλήσι του ιδρύματος λέγεται ότι έχει χτιστεί πάνω στα κατάλοιπα ενός ελληνικού ναού των Μουσών. Λεπτομερείς πληροφορίες με πλούσιο φωτογραφικό υλικό για τις ανακαλύψεις στην Απτέρα έχουν συγκεντρωθεί στο ισόγειο του διώροφου κτιρίου απέναντι από την εκκλησία. Νότια του μοναστηριού ανασκάφηκε το δάπεδο ενός πρωτοχριστιανικού ναού, κάτω από τον οποίο υπάρχουν χριστιανικοί τάφοι.

Από τη ρωμαϊκή εποχή χρονολογείται και η εντυπωσιακή τρίκλιτη δεξαμενή με θολωτή οροφή, η οποία γεμίζει τον χειμώνα με νερό, αλλά το καλοκαίρι είναι προσβάσιμη (**βλ.φωτό αρ.**)

Μέσα στο μνημειακό κτίριο κυριαρχεί μία ιδιαίτερη ατμόσφαιρα. Για τους ακουστικούς τύπους είναι σίγουρα ενδιαφέρουσα η ακουστική στους ψηλούς χώρους (**βλ.φωτό δεξιά**). Για τις **δύο φωτό** βλέπε **επόμενη σελίδα**.

Οι τοίχοι είναι μερικώς καλυμμένοι με βρύα και λειχήνες και φωλιάζουν πουλιά. Τα ερείπια κάτω από το κτίριο είναι πρώην λουτρά, τα οποία τροφοδοτούνταν με το νερό της μεγάλης δεξαμενής.

Εντυπωσιακά είναι τα ερείπια ενός θεάτρου (βλ.φωτό) από την ρωμαϊκή εποχή που μόλις πρόσφατα είναι προσβάσιμα. Αν και έχει καταστραφεί σε μεγάλο βαθμό, έχουν διατηρηθεί οι γενικές γραμμές του κτιρίου και μερικές από τις πέτρινες σειρές καθισμάτων. Το θέατρο, που χτίστηκε πάνω στα θεμέλια ενός ήδη υπάρχοντος, παλαιότερου κτιρίου, βρίσκεται στο νότιο τμήμα του οροπεδίου. Από τον χώρο στάθμευσης προς τα δεξιά οδηγεί ένας πλατύς δρόμος σε αυτό. Από εδώ έχετε μια υπέροχη θέα των Λευκών Ορέων, ενώ σε μέρες με ορατότητα φαίνεται ακόμα και η κορυφή του Ψηλορείτη.

Ο αρχαιολογικός χώρος είναι συνήθως ανοιχτός για τους επισκέπτες από τις 8.30 έως τις 15.00. Τις Δευτέρες ο χώρος είναι κλειστός. Δυστυχώς **δεν προσφέρονται ξεναγήσεις**. Η είσοδος είναι ελεύθερη.

Μετάφραση από τα γερμανικά: **Μαρία Νικηφόρου**

impr. eik.amp 03/2012

